

Esiintymisestä ohjelman suorittajana

Kirj. Eero Boman

Tuon tuostakin näkee ohjelma-iltamissa ja juhlissa aina jonkun perinpohjin nolaavan itsensä ohjelmaa suorittaessa. Puhumattakaan siitä, että se tuntuu yleisöstä tavatoman epämiellyttävältä, se suorastaan tyrmistyttää ja lamauttaa itse esittäjän. Kun tällaiset epäonnistumiset useimmiten johtuvat parannettavissa olevista seikoista, haluaa tämän kirjoittaja esittää muutamia keinoja epäonnistumisien poistamiseksi.

Ensimmäinen tehtävä lausunnon, lukemisen y. m. esittäjälle on niin sanoakseni

esiharjoitus.

Esiintyjän tulee harjoitella useita saman suuntaisia kappaleita, jonkalaisia hän aikoo esittääkin. On erikoisesti huomattava, että näissä harjoituksissa ei pidä ruveta harjoittelemaan sitä minkä on esitettäväkseen valinnut. Miksi? Useimmiten menee harjoittelija ensimmäisiä kappaleitansa harjoittellessaan johonkin suuntaan liikaa. — On huomattava, että läpi esiintyksen käyvä nimitys "kappale" tarkoittaa esitettävää runoa, kertomusta t. m. s. — Tätä liioittelimestaipumusta ei tottumaton korva huomaa, ennenkuin se tulee esiin jossakin toisessa samansuuntaisessa harjoituksessa. Samoin on melkein kaikilla esiintyjillä (varsininkin alkavilla) yhdellä yksillä, toisella toisia virheitä puhe-elimissä tai ulkonaisessa esiintymisessä. Tällaiset virheet on saatava pois juuri niillä esiharjoituksilla. Jo äsken sanoimme, että näin harjoitet-

tuja kappaleita ei pitäisi koskaan esittää. Vasta sitten, kun on päästy niiden kautta edes osaksi vapaiksi suurimmista virheistä, vasta sitten käytäkään itse esitettävän harjoittelemiseen. Mutta sitä ennen on tehtävä

esitettävän valinta.

Jos mieli onnistua esityksessään, nim. silloin kun esittää muiden kirjoittamia runoja tai kertomuksia, on omattava valitsemiskyky. Tähän nähden tulee esiintyjän pitää silmällä, että kappale

1. on hyvä,
2. sopii esittäjälle,
3. sopii senkertaiselle yleisölle.
4. sopii tilaisuuteen.

Samoin kuin puhuja on vastuunalainen jokaisesta sanastaan, samoin on myös sellainen esittäjä, joka esittää muiden kirjoittamia kappaleita: runoja, kertomuksia j. n. e. Esiintyjän vaikutus on aina jossain määrin makua määräävä. Hyvä, etevä esittäjä voi, ainakin pitemmän ajan kuluessa vaikuttaa yleisöön jalostavasti ja ylentävästi, kun taas päinvastaisessa tapauksessa voi huono esittäjä tylsentää aatteellisuuden ja syvällisemmän elämänkäsityksen taipumuksia, totuttaa kuulijansa tyhjänaurajoiksi, remakan rakastajiksi jne. Tällä ei tarkoiteta, että esiintyjän pitäisi ruveta esittämään saarnoja kertomuksina tai virsiä runoina. Ei, sillä kepeillä, huvittavilla esityksillä on pysyväinen sijansa melkein kaikissa ohjelmissa; mutta on muistettava, että on ero kepeällä ja kepe-

ällä, että on sellaistaakin kepeätä, josta ei ole juuri huomattavaa matkaa epähienouteen ja raakuuteen. Siis esiintyjän tulee pitää huoli siitä, että esitettävä kappale, olkoonpa se vakava tai leikkisä, on **tiukkimättä hyvä.**

Esiintyjän onnistuminen riippuu, paitsi taidosta, myöskin usein siitä missä määrin esitettävä kappale **sopii esittäjän luonteelle ja äänivaaroille.** Jokaisen ken haluaa esiintyä, on opittava tuntemaan itsensä, on harjoitettava ankaraa itsekritiikkiä (-arvostelua). Sangen useat epäonnistumiset johtuvat siitä, että esittäjä ei ole kylliksi tarkkaan osannut arvioida taitoaan ja voimaansa juuri sen kappaleen esittämiseen nähden. On muistettava, että ainoastaan sellaista kannattaa esittää, jonka voi esittää hyvin. Siksi on esitettävä valittava mieluummin liian helppo kuin liian vaikea.

Yleisön kehitystason tunteminen on paljon vaikeampaa kuin itsensä tunteminen. Mutta siihenkin kyllä kehittyä. Se ei käy ylivoimaiseksi ainakaan silloin, jos esittäjä on tilaisuudessa useampaan kertaan näkemään tai kokemaan saman yleisön vastaanotto- ja suhtautumiskykyä. Kun huomaa jonkun ohjelmanumeron aikana huomattavamman osan yleisöä vääntelevän itseään tuolillaan tai haukottelevan, on syytä tarkastaa, sopiiko esitettävä yleisölle.

Lopuksi on kappaletta valitessa huomioon otettava se tilaisuus, missä esiinnyttäen. Vaihteleva ohjelma on paikallaan useimmissa tapauksissa, niinkuin jo äsken sanoimme, mutta on tälläkin rajansa. Vakavaluontoiseen juhlaan — esim. johonkin "Veripäivien muistojuhlaan" tai "Hancockin jouluyön muistojuhlaan" — ei sovi mikä tahansa remakka pilajuttu, yhtävä-

hän kuin johonkin naamiaisiltaan sopii kovin vakava esitys. Kaikessa täytyy pitää silmällä kokonaisuuden sopusointua.

Kun näin on esitettävä kappale käynyt lävitse kaikki neljä edellämainittua kiirastulta, voidaan sitä ruveta

harjoittelemaan.

Ennenkaikkea täytyy esittäjän itsensä ymmärtää mitä esittää. Sitä varten hänen täytyy tutkia tarkasti esitettävä kappale. Siinä hän voi menetellä vaikkapa seuraavasti. Hän lukee kappaleen kerran tai kaksi lävitse, päästäkseen selville sen luonteesta ja yleisestä muodosta. Sen jälkeen hän tarkastelee, mitä erilaisia jaksoja siinä mahdollisesti on ja kuinka ne suhtautuvat toisiinsa. Täten löydetään kappaleen runko, jonka ympärille se on kokoonpanttu ja puitteet, joiden sisällä se liikkuu. Kun näin on saatu sen eri osat selville, käydään tarkastelemaan niitä erikseen. Tämän yhteydessä saa helposti selville kappaleessa mahdollisesti esiintyvän henkilön luonteen, käsityskannan, häntä ympäröivät olosuhteet, hänen mielentilansa j. n. e. Täten on tutkittava koko esitys lause lauseelta. Se on tehtävä ajatellen, järjellä. Esittäjän on ymmärrettävä sotkuisinkin ja vaikeatajuisinkin paikka esitettävässään. Vasta sitten kun esittäjä on omistanut esitettävän, aivankuin olisi sen itse kirjoittanut, vasta silloin voi hän päästä sen herraksi ja antaa kappaleen kirjoittajalle oikeutensa. Tällainen valmistuminen vie aikaa, mutta onkos pakko mennä heti seuraavaan iltamaan esiintymään?

Alkavalle esiintyjälle on ajan säästämiseksi edullista käyttää harjoittellessaan korotus-, paussi- y. m. merkkejä, mutta esiintyessä ne on hyljättävät. Se on välttämätön-

tä jo senkin vuoksi, että esitys on aina osattava ulkoa. Vasta silloin saa siihen sen muotovalmiuden, mikä siinä täytyy olla. Kuitenkin voi kirja tai kirjoitettu konsepti olla kädessä siltä varalta, että muisti sattuu pettämään. Useilla myöskin on kädet tiellä. Ne tahtovat hypistellä hermostuneesti vaatteita tai pujahtavat mielellään taskuun. Tämänkin tähden on edullista pitää konsepti kädessä. Mutta siihen ei saa vilkkua yhtämittaa, joskus vain rauhallinen silmän luonti varmistuakseen epävarmasta kohdasta. Kirjaa tai paperia ei saa pitää liian ylhäällä, sillä silloin se peittää kasvot, eikä myöskään liian alhaalla, ettei siihen katsoessa tarvitse painaa päätään liian alas. Sillä yleisön tulee saada nähdä aina esittäjän

kasvonilmeet.

Vaikka esitys olisi äänellisesti kuinka hyvä tahansa jää se "kuoleeksi", jos kasvonilmeet eivät anna sille eloa. Se käy mahdolliseksi ainoastaan silloin, kun esitetään ulkomuistista. Kasvojen täytyy seurata esitystä sana sanalta. Esitettävien henkilöiden, asioiden ja tapauksien täytyy kuvastua esittäjän kasvoista ikäänkuin peilistä. Ei kuitenkaan siten, että esitys tulee pelkästään irvistysnäytännöksi. Jos on peräkkäin esim. sanat "hyvä" ja "paha", niin ei esittäjän tule "hyvä"-sanassa hymyillä mitä suuloisimmin muuttuakseen heti "paha"-sanassa mitä kauheimmaksi irvinaamaksi. Ei, vaan tällaisten niin sanoakseni kasvojen väritysten täytyy olla vähäisiä, suhteellisia, joustavia ja tarkasti harkittuja, siksi kunnes ne tulevat itsestään. Sillä siihen päämäärään on pyrittävä. Vasta silloin on esitys tältä puolen oikealla tolalla. Paitsi

kasvojen liikkeitä, tulee esityksessä ottaa huomioon myöskin

vartalon ryhti ja liikkeet

Esiintyjän asento olkoon kaunis, ryhdikäs, vapaa ja luonteva; ei kankea eikä teeskennelty. Vartalon tulee olla pystysuora päälaesta jalkoihin saakka. Pää olkoon vapaasti koholla, ei taakse vedettyinä, ei eteen painettuna, eikä sivuille kallistettu. Olkapäät suorat, ei ylös kohotetut; rintaluonnollisesti koholla, ei sisään painunut eikä ulospullistettukaan. Kädet kevyesti ja vapaasti sivuilla, ei ruumiiseen kiinni puristettuna eikä ruumiista liian kauaksikaan työnnetty, ei eteen vedetyt eikä kyynärpäät taakse työnnetty. Edellä jo sanoimme, miten voidaan saada kädet helposti "tieltä" pois kirjan tai konseptin avulla. Usein näkee lausujan tekevän käsiliikkeitä, jopa joskus vääntelevän ruumistaankin. Miksikäs ei, käyhän se laatuun. Mutta ainoastaan siinä tapauksessa, että esittäjä pystyy tekemään ne oikein. Käsiliikkeet ovat tavallisessa ohjelmansuoritusesityksessä tärkeitä, jos niitä käytetään harvoin, jos ne ovat luontevia ja tarkoituksenmukaisia ja jos ne tehdään oikein ja oikeissa paikoissa. Tällöin ne tulevat sisällön koristajiksi, eikä ilmanhalkomis- tai uintiliikkeiksi. Mutta jos esittäjä ei ole varma liikkeidensä onnistumisesta, niin on paljon viisaampaa olla niillä urheilematta. Jos kädet eivät muuten pysy paikoillaan, pideltäköön vaikka koko esitysjajan kiinni esim. tuolin selustasta.

Luonnollisuus ja yksilöllisyys

Olenne enemmän jo sängen usein puhuneet luonnollisuudesta. Tämä on siksi tärkeätä esiintyjälle,

että katsomme tarpeelliseksi siihen vielä hieman kajota. Esitystaidon harjoittelijalla on paljon opittavaa ja omistettavaa. Hänen tulee kaikkien mahdollisten keinojen avulla valaa esitykseensä rikkautta ja vaihtelevaisuutta, välttääkseen siten yksitoikkoisuutta. Tästä johutuva kehitysharrastus ja keinojen omistuspyrkimys voi helposti johtaa luonnottomuuteen. Esittäjän tulee harjoitellessaan toistaa yhä uudelleen ja uudelleen itselleen kysymystä: onko tämä luonnollista? Hänen on muistettava, että tosi taide on ainoastaan luonnon jäljentämistä kehitetyssä mitassa ja että oikean taiteen tuntomerkki on: siinä missä taide on korkeimmillaan, siinä ei mitään taidetta näy olevankaan, vaan kaikki näyttää syntyvän itsestään. Vaikka harjoittelija ei mitään muuta saavuttaisi ponnistuksillaan on hänen saavutettava taito olla luonnollinen. Ellei hän sitä ole, ei hän ole mitään. Esityksen siis tulee ennenkaikkea olla luonnollista kunkinkertaisen esityslaadun ja tunnelman piirissä. On myöskin varottava kaavamaisuutta (manerimaisuutta), tuota aina samanlaista yksitoikkoisuutta, joka lausuu kaikki runot samalla mahtipontisuudella ja esiintyy aina samalla tavalla unohtaen sen, että hänen tulee olla aina uusi. — Tavattoman tärkeätä on lausujan, samoin kuin puhujankin esityksessä personallisuus. Suullinen esityshän eroaa juuri persoonallisen vaikutuksen kautta painetusta esityksestä. Kukin esittäjä on yksilö, yksi laatuun. Pankoon esittäjä sen vuoksi esitykseensä omaa itseään, omaa sieluaan, oman yksilöllisen käsityksensä ja vakaumuksensa voiman — samalla tietysti hyväkseen käyttäen tietoja ja toisten kokemuksia. Kuta enemmän hän on näiden ohella oma itsensä, sitä

parempi, sitä suurempi esittäjä hän on.

Ja lopuksi lyhyt silmäys esityksen

alkuun ja loppuun.

Esittäjä kävelee rauhallisesti esiintymispaikalle. Sitten hän luo rauhallisen silmäyksen yleisöön, ikäänkuin esitelläkseen itsensä. Hän ei kumarru alussa yleisölle, sillä mitä anteeksipyyttämistä siinä on jos hän nyt tuleekin esiintymään? Hän ei myöskään rupea siivoamaan kurkkuaan tai nenäänsä, sillä hän ei ole tullut näyttämään suursiivoustaitoaan. Hän tervehtää yleisöä katseellaan, samalla hilliten mahdollisesti vallitsevan häläkän. Esiintyjän tulee heti ensi silmäyksellä päästä yleisön tarkkaavaisuuden ja mielenkiinnon herraksi. On itsestään selvää, että esiintyjän täytyy tätä ennen täydellisesti hallita itseään. Samoin hänellä täytyy olla ehdoton esityksensä kontrollivalta, eikä päästää esityksen kontroleeraamaan itseään. Esittäjän täytyy omata mielenmaltti ja rauhallisuus. Täten ainoastaan käy mahdolliseksi yleisön hallitseminen katseella. Hänen on katsottava kaikkia ja kaikkien täytyy katsoa häneen. Tämä ei merkitse sitä, että esittäjän tulisi pälytää jokaista kuulijaa, päinvastoin jos hän ei katso ketään erikseen ja jos hänellä vaan on oikea asento, niin jokainen kuulija saa osansa.

Siis: ensiksi esittäjä valloittaa yleisön mielenkiinnon. Sitten hän sanoo esityksen nimen ja sen kirjoittajan. Esitettäköön sitten vaikka edellä esitettyjä neuvoja seuraten valittu ja harjoiteltu kappale. Sen loputtua ei esittäjä lähde esityspaikaltaan kiiresti ja häveten, ikäänkuin pakoon, eikä tee syvää, notkeaselkäistä "kyypärin ku-

marrusta", vaan hän poistuu arvokkaasti, rauhallisesti ja luontevasti, kiitettyään yleisöä tarkkaavaisuudestaan pienellä, arvokkaalla kumarruksella.

Tässä lyhyesti ne tärkeimmät neuvot, joita seuraamalla epäonnistumiset vähenevät ohjelman suorituksista. Olisi ollut erittäin tärkeätä tämän yhteydessä käydä

tarkemmin lävitse muutamia harjoitusmuotoja, mutta lyhyt, supistettu esitys ei ole sitä sallinut. Jos tilaisuutta sattuu, tulee tämän kirjoittaja joskus tulevaisuudessa kajoamaan siihenkin puoleen.

Tässä kirjoituksessa olen ottanut huomioon useiden tätä alaa tutki neiden kokemukset ja neuvot omien kokemuksieni keralla.

